

ERITYISOPETUS OPISKELIJAN NÄKÖKULMASTA

Pekka Pirttiniemi

**Kehittämistehtävä
Joulukuu 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Ammatillinen opettajankorkeakoulu/ammattillinen erityisopettajankoulutus

Tekijä(t) Pekka Pirttiniemi	Julkaisun laji Kehittämishanke	
	Sivumäärä 19	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Erityisopetus opiskelijan näkökulmasta		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajankorkeakoulu/ammattillinen erityisopettajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) Maija Hirvonen		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Erityisopetusta tutkitaan ja kehitetään useasti materiaalin ja käytänteiden tasolla, silloin saatetaan unohtaa erityisopetuksen tarvitsija, joka on opiskelija tai oppilas. Tässä työssä on pohdittu erityisopetusta opiskelijanäkökulmasta ammatillisessa oppilaitoksessa. Integrointi on pysyvä käytäntö yleisessä ammattioppilaitoksessa ja integroinnin vastustuksesta huolimatta tulokset ovat olleet hyviä erityisopiskelijoiden kannalta. Erityisopiskelijan sopeutuminen oppilaitoksen toimintaan riippuu paljon oppilaitoksen tavasta toimia ja kuinka opiskelija kohdataan. Tässä työssä haastateltiin erityisopiskelijoita heidän suhtautumisestaan opiskeluun yleensä, tukitoimiin oppilaitoksessa, opiskelijatoverien suhtautumisesta sekä tulevaisuuden suunnitelmista.</p> <p>Opiskelijat suhtautuivat myönteisesti opiskeluun ja kokivat menestyneensä siinä hyvin. Mukautettua opetusta annettiin yhteisissä aineissa. Ammatillisia aineita ei ole mukautettu ja niissä he kokivat menestyvänsä paremmin kuin yhteisissä aineissa. Ammatillisista aineista vaikeimpina koettiin matemaattisia taitoja vaativat aineet, kuten CNC-tekniikka ja CAD-piirtäminen.</p> <p>Opiskelijat olivat saaneet tukitoimia niitä halutessaan ja opettajat olivat suhtautuneet myönteisesti opiskelijan tukemiseen ja tukitoimien järjestämiseen. Tukiopeutus oli tavallisin tukimuoto ja oppitunnilla annettava tarkempi ohjaus.</p> <p>Opiskelijatoverit suhtautuivat erityisopiskelijoihin myönteisesti ja koko koulu yhteisön ilmapiiri koettiin myönteisenä. Oppilaitoksen vaihto oli lopettanut kiusaamisen, jota oli esiintynyt peruskoulussa.</p> <p>Opiskelijoilla oli tulevaisuuden suunnitelmina joko työpaikka tai jatkokoulutus.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Ammatillinen erityisopetus, ammattikoulutus, erityisopiskelija		
Muut tiedot		

Author(s) Pekka Pirttiniemi	Type of Publication Development project	
	Pages 19	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Special education from the point of view of students		
Degree Programme Vocational special needs education		
Tutor(s) Maija Hirvonen		
Assigned by		
Abstract <p>Special needs education is often researched and developed on the level of materials and methods, thus one might forget the person who needs special needs education, the student or pupil.</p> <p>In this work, special needs education is considered from the point of view of students in vocational schools. Integration is a permanent method in a general vocational school and, despite of the opposition it has raised, the results have been good from students' perspective. How a student in special needs education adapts to the school, depends very much on the school's practices and how the teachers and other personel at the school meet these students. In this work, I have interviewed the students with special needs what they generally think about school, support they are give at school, relationships between schoolfriends and what kind of plans they have for the future.</p> <p>The students thought very positively about the studies and they felt that they have succeeded well. Special needs education was given in the common subjects. There was no special needs education available in the vocational subjects but they felt they have succeeded in those subjects better than in the common ones. The most difficult practical subjects were those which demand mathematical skills, as CNC (computerized numerical control) and CAD (computer aided design). The students had received support when they had been in need of it and teachers had a positive attitude in giving and arranging support to the students. The remedial education and the specific guidance during the lessons were the most common methods of support.</p> <p>There was a positive relationship between other students and special needs students and the whole atmosphere in the school is felt positive. The change of school had put an end to the bullying, which had happend during the secondary school. The students had plans for the future - either work or futher studies.</p>		
Keywords vocational special needs education, vocational education, student with special needs		
Miscellaneous		

JOHDANTO	5
1 INTEGROINNISTA.....	5
1.1 Integrointi oppilaitoksissa	5
1.2 Integroinnin esteistä.....	7
1.3 Oppilaitoksen joustavuudesta.....	8
2 ERITYISOPETUSTA OHJAAVIA PERIAATTEITA.....	9
2.1 Yleisiä erityisopetusta ohjaavia periaatteita.....	9
3 HERVANNAN AMMATTIOPPILAITOKSEN KÄYTÄNTÖJÄ.....	11
3.1 Erityisopetuksen henkilöressit	11
3.2 Oppisoppi -luokka	12
4 AINEISTON HANKINTA	14
4.1 Haastattelu aineiston hankintamenetelmänä	14
5 TULOKSET	15
5.1 Opintolinjan valinta ja opiskelutilanne tällä hetkellä	15
5.2 Opiskelijatovereiden suhtautuminen	16
5.3 Tukitoimien riittävyys ja saatavuus oppilaitoksessa	17
5.4 Opiskelijoiden tulevaisuuden suunnitelmat	18
6 POHDINTAA	19
LÄHDELUETTELO	21
LIITTEET.....	22

JOHDANTO

Toisen asteen koulutuksessa erilaisia oppijoita on integroitu opetusryhmiin jo hyvin kauan. Aloittaessani ammattikoulun opettajana 20 vuotta sitten en tiennyt erityisopiskelijoista tai erilaisista oppijoista juuri mitään. Opiskelijat olivat vilkkaita, eivät osanneet laskea, joku ei ehkä osannut lukeakaan hyvin, piirtäminen tarkasti oli vaikeaa ja monia muita oppimisvaikeuksia. Pienessä koulussa toimiessani ja sellaisella opintolinjalla, joka ei ollut kaikkein suosituin, olin iloinen jokaisesta opiskelijasta, joka kouluun tuli. Teoria oli vaikeaa tai se tehtiin vaikeaksi, koska se ei kiinnostanut tai esitystapa oli kaavoihin kangistunutta ja koulussa pidettiin kuria niin opettajille kuin opiskelijoillekin. Erityisopiskelijoista saatavasta 1,5 kertaisesta maksuosuudesta tiesin, mutta en tiennyt mihin se käytettiin. 15 vuotta myöhemmin kyseiseen oppilaitokseen alettiin hankimaan ensimmäistä kuraattoria ja vähän myöhemmin saatiin erityisopettaja.

Erityisopetuksesta puhuttaessa huomio kiintyy usein niihin toimenpiteisiin mitä tehdään ja millaisia suunnitelmia on laadittu erityisopetuksen järjestämiseksi. Helppointa on puhua suunnitelmista ja paperilla olevista asioista kuin niiden vaikuttavuudesta. Vaikuttavuuden arviointi ja tutkiminen on vaikeaa, mutta vaikeutta tuo vielä se, että tutkimuksen kohteena on kapinoiva nuori, joka ei ole kovin motivoitunut opiskeluun tai johonkin tutkimukseen.

Tämän työn tarkoituksena on hieman avartaa erityisopiskelijan mielteitä alalle hakeutumisestaan, opiskelustaan, opiskelijaryhmässä toimimisesta ja tulevaisuuden näkemyksistään. Aineiston hankkimiseksi erityisopiskelijoita haastatellaan

1 INTEGROINNISTA

1.1 Integrointi oppilaitoksissa

Integrointi on nykyaikaa ja kaikki oppilaat pyritään saamaan heitä lähinnä olevaan kouluun oppilaiksi, tällöin puhutaan inklusiosta. Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa on erilaiset oppijat integroitu tavallisiin opetusryhmiin. Tämä tuo haasteita niin opettajille kuin opiskelijoillekin. Integroinnissa on tietenkin otettava

huomioon ammattialan vaatimukset ja erityistarpeet opiskelijan fyysisiltä ja henkisiltä ominaisuuksilta. Integrointi vaatii enemmän, mutta se antaa myös paljon.

Moberg (2001a,37) kirjoittaa, että integraatio nimitystä alettiin käyttää pohjoismaissa erityisopetuksen ja yleisopetuksen yhteensovittamisprosessin aloittamisesta asti (1970-luvulta saakka). Yleisellä tasolla integraatiolla tarkoitetaan erityiskasvatuksen toteuttamista yleisten kasvatuspalvelujen yhteydessä ja niihin sulautettuna. Tavoitteena on yksi ja yhteinen koulujärjestelmä, joka palvelee hyvin kaikkia ikäluokkia. Käsite voidaan nähdä myös laadullisena piirteenä, jolloin kysy ei olekaan siitä mitä tehdään erityisopetusta tarvitsevalle oppilaalla vaan, miten ympäristössä tulisi tehdä erilaisuuden hyväksymiseksi ja yhteisön yhteenkuuluvaisuuden lisäämiseksi.

Mobergin (2001b, 155) mukaan todellinen integrointi edellyttää opetusta toteuttavien ja toteuttamiseen vaikuttavien henkilöiden, opettajien hyväksymistä ja todellista sitoutumista. Oppimistulosten ja oppilaan kehityksen kannalta ei ole viisasta sijoittaa oppilasta tavalliseen luokkaan, jos opettajan käsitykset eivät ole oppilaan etenemisestä myönteisiä. Erityisoppilas on koettava samanlaisena haasteena kuin muutkin oppilaat. Toisaalta, jos opettajat ovat innostuneita integraatiosta ja ovat siinä onnistuneet, he luovat omalta osaltaan integraation onnistumiselle suotuisat edellytykset.

Vaikka Moberg edellisessä kappaleessa puhuikin peruskoulussa tehdystä tutkimuksesta ja peruskoulun opettajien tuntemuksista integraatiosta niin samanlaisia asioita on kohdattavissa myös ammattioppilaitoksessa. Integraation onnistumisessa on tärkeää kaikkien opettajien mukana oleminen ja aidosti välittäminen sekä eteenpäin pyrkiminen. Ammattioppilaitoksessa vaikuttaa integraation onnistumiseen, että opiskelijat eivät ole kaikkein vaikeammin vammaisia tai heillä voi olla vain esimerkiksi lukihäiriö, joka ei estä ammattiin opiskelua.

Moberg lainaa Scruggsia ja Mastropieria (2001b, 156-157), jotka ovat tehneet luettelon tekijöistä, jotka helpottavat integraation toteutumista:

1. suunnitteluun tulee olla riittävästi aikaa (vähintään tunti päivässä)
2. asianosaisten on saatava koulutusta
3. henkilöstöresursseja on saatava lisää
4. materiaalisia resursseja on saatava lisää

5. luokkakokoa on pienennettävä

6. vamman vaikeusaste on otettava huomioon

Moberg (2001b, 157) jatkaa edelleen, että integraatio onnistuminen riippuu paitsi opettajien asenteista myös opettajien osaamisesta ja siten myös opettajien koulutuksesta. Luokanopettajat ja erityisopettajat on koulutettu vain omiin ammattitehtäviinsä, joka korostuu myös fyysisenä erillään olona. Opettajat tarvitsevat koulutusta paitsi oppilaiden yksilöllisten oppimistarpeiden hoitamiseen myös eriaistaiseen yhteisöopetukseen ja yhteistyöhön muiden ammattilaisten kanssa.

Ammattioppilaitoksessa opettajat kouluttautuvat ensin tiettyyn ammattiin ja vasta sen jälkeen he käyvät opettajankoulutuksen. Heillä saattaa olla takanaan pitkäkin kokemus erilaisista ammateista ja johtotehtävistä, joka varmaan heijastuu heidän ajatusmaailmaan ja toimintaansa. Integrointi ammattioppilaitoksessa on toisaalta aika uusi asia, onhan aina ollut erilaisia opiskelijoita, jotka ovat tarvinneet eri tavalla tukea ja ohjausta. Vasta viimeaikoina on erilaisiin opiskelijoihin alettu kiinnittää enemmän huomiota ja koulutuksella sekä asenteiden muuttamisella on vielä paljon tehtävää. Yhteistyön kehittämisessä opettajien välillä on vielä paljon tehtävää, koska perinteisesti ammattioppilaitoksessa on totuttu toimimaan itsenäisesti omassa työpajassa.

1.2 Integroinnin esteistä

Erityisopetuksen integroinnin suurimpina esteinä pidettiin liian suuria opiskelijaryhmiä ja vähäistä erityisopetukseen suuntautuneita resursseja, mutta myös asenteet voivat olla esteenä niin opettajilla kuin opiskelijoillakin. Erityisopiskelijoiden katsottiin hidastavan opiskelun etenemistä tai vamma voi olla tuntien seuraamisen este tai liikuntavammainen ei voi osallistua kenttätyöskentelyyn. (Blom, 1996, 358).

Blomin (1996, 358) mukaan eräiden oppilaitosten rehtoreiden mielestä erityisopetuksen integroinnin esteitä ovat:

- hakijoiden taitojen vuoksi on tarvittu oma ryhmä
- ryhmän heterogeisuus on este
- kirjallisen ilmaisun osuus
- opettajilta puuttuu valmiuksia esim. kehitysvammaisten integroimiseksi
- sosiaalisesti sopeutumattomat ovat erityisen ongelmallisia

- kehitysvammaisia ei voi integroida osaksi heistä, osaksi tovereista johtuvista syistä erityisesti teoria-aineissa. Vie opettajan aikaa, mutta on positiivista, että kehitysvammaiset ovat samassa kouluyhteisössä.

Ammatillisessa koulutuksessa ei vielä ole valmiuksia integroinninkaan kannalta, luokattomaan, opiskelijoiden henkilökohtaiseen etenemiseen. Tähän on syynä eriyttämisen vaikeus, vaikka opiskelijalle laadittaisiinkin välttämätön henkilökohtainen opetussuunnitelma. Integroinnin esteistä tulee esille oletus, että erityisopiskelijalla on jokin ominaisuus, joka estää integroinnin. Estettä ei nähdä opetusjärjestelyihin tai opetukseen liittyvänä ongelmana, vaan vammaa, sairautta tai ongelmaa pidetään ihmisen lopullisena rajoituksena, joka sulkee nuorelta tiettyjä etenemisteitä. (Blom, 1996, 359)

Mobergin (2001a,47) mukaan integraation toteutumisen tärkeänä esteenä on se, että laki ei velvoita koulutuksen järjestäjää tiukasti fyysisen integroinnin toteuttamiseen. Lisäksi on muita esteitä, kuten kouluorganisaatio, sen rakenne ja historia, mutta myös ammattiryhmien asenteet ja pedagogiset esteet. Pedagogiset esteet ovat useimmiten opettajakunnan asenteista johtuvia.

Saloviidan (2001) mukaan integraatiokeskustelussa on nähtävissä kaksi tasoa, ”diskurssia”. Toinen on valtiollinen integraatioideologia, joka kannattaa integraation tavoittelua, mutta pitää nykyistä tilaa hyvänä. Toinen taso on professionaalinen, joka pitää integraatiota myös tavoiteltavana, mutta näkee sen toteutuksen ongelmallisena. Saloviita näkee professionaalisen tason niin voimakkaana, että todellista kehittymistä erityisopetuksen ja yleisopetuksen sulauttamisessa ei tapahdu vaan tilanne jää hänen mukaansa ”integratioretoriikaksi”.

1.3 Oppilaitoksen joustavuudesta

Huotari (2003,202) toteaa, että kun opettajat ovat joutuneet suunnittelemaan työtään uudelleen ja tekemään yhteistyötä, jolloin kokonaiskuva koulun tavoitteista on selkeytynyt. Kasvavien nuorten kanssa työskentely on raskasta ja vaativaa, mutta ongelmatilanteisiin on onnistuttu löytämään joustavia ratkaisuja. Erityistä tukea vaativien opiskelijoiden opetukseen kouluyhteisömme sopii erityisen hyvin, koska se on

valmis monenlaisiin joustaviin ratkaisuihin. Teoria-aineissa heikko opiskelija menestyy paremmin käytännönläheisillä kursseilla.

Oksanen (2001, 243) toteaa, että erityisopetuksen laadun kehittämisessä opettajan omalla reflektoinnilla on suurempi merkitys kuin kirjoitetuilla opetussuunnitelmissa. Tästä hän pääättelee, että tutkimuksenkin tulisi kohdistua enemmän asiakirjojen sijasta todellisiin toimintoihin ja niitä ohjaavaan käsityspohjaan ja myös opettajien reflektointiin.

Samanlaiset ajatukset sopivat ammattioppilaitokseenkin, koska opettajien yhteistyöllä päästään hyviin tuloksiin erityistä tukea vaativien opiskelijoiden koulutuksessa. Oppilaitoksen yhteiset tavoitteet tulisi olla selvillä koko koulutusyhteisöllä ja vain yhteistyöllä saadaan aikaan riittävä viestintä ja ajatustenvaihto opettajien ja opiskelijoiden välillä. Opettajan merkitys muutoksen tekijänä korostuu silloin, kun kyseessä on erityisopiskelija ja tavoitteena on saada parhaat mahdolliset edellytykset oppimisella. Oppilaitoksen ja yksittäisen opettajan on muututtava tarpeen vaatiessa niin opetustilanteiden kuin opiskelijan muutoksen mukana.

2 ERITYISOPETUSTA OHJAAVIA PERIAATTEITA

2.1 Yleisiä erityisopetusta ohjaavia periaatteita

Ihatsu ja Ruoho (2001) luettelevat yleisiä erityisopetusta määritteleviä periaatteita, kuten eettiset periaatteet, normalisaation periaate sekä oppimisoikeuden ja ryhmään kuulumisen periaate. Edellä mainitut periaatteet onkin lueteltu kirjoituksessa ”Erityisopetus peruskoulussa” niin ne sopivat myös ammatillisen oppilaitoksen erityisopetukseen. Ensimmäisenä mainitut eettiset periaatteet, johon liittyy erityiskasvatuksen ihmiskäsitys. Tähän ihmiskäsitykseen kuuluu neljä periaatetta: ihmisarvo, integriteetti, itsemääräämisoikeus ja osallisuus. Toisena on normalisaation periaate, joka merkitsee erityisopetuksen järjestämistä mahdollisimman paljon yleisopetuksen yhteydessä. Kolmantena periaatteena on oppimisoikeuden ja ryhmään kuulumisen periaate, jonka mukaan kaikilla on samanlaiset oikeudet oppimiseen ja itsensä kehittämiseen.

Edellisten lisäksi Ihatsun ja Ruohon (2001) mukaan erityisopetusta ohjaavia pedagogisia periaatteita ovat ennaltaehkäisyn periaate, terapeutisuuden periaate ja oikeus tuettuun koulun koulunkäyntiin ja kokonaiskuntoutukseen.

Edellä kuvatut periaatteet tulisi jokaisen opettajan sisäistää ajatuksiinsa ja toimintaansa, koska siten päästään niihin tavoitteisiin, joita integroinnilla ollaan tavoittelemassa. Usein kuitenkin tuntuu, että opettajilla on unohtunut ketä varten he oppilaitoksessa ovat. Opettajat eivät välttämättä tiedä mistään erityisopetusta ohjaavista periaatteista. Tietenkin opettajat ovat yksilöitä ja toteuttavat periaatteitaan omalla tavallaan ja joskus ne saattavat olla yhtenäisiä erityisopetuksen periaatteiden kanssa. Nämä henkilökohtaiset periaatteet olisi saatava useasti yhtymään erityisopetusta ohjaaviin periaatteisiin.

3 HERVANNAN AMMATTIOPPILAITOKSEN KÄYTÄNTÖJÄ

3.1 Erityisopetuksen henkilöresurssit

Hervannan ammattioppilaitoksessa on opiskelijoita noin 1200, joista integroituja erityisopiskelijoita on 124, taulukko 1. Lisäksi pintakäsittelyalalla sekä kone- ja metallialalla on erityisopetusryhmät, joissa on 25 opiskelijaa yhteensä.

Kiinteistöhoitajan tutkintoa suorittaa 10 lievästi kehitysvammaista opiskelijaa.

Koulutusala	Erityisopiskelijoiden lukumäärä	Erityisopettajan koulutuksen saaneet opettajat	Tiimi-opettajat ja ohjaajat
KOME	53	1	1
PUU	17	1	1
PINTA	17	1	1
GRAAFINEN	11		1
GATERING	9		1
ELINTARVIKE	7		
JALKINE	10		1
Yhteiset aineet		2	
Yhteensä	124	5	6

Taulukko 1. Integroidut erityisopiskelijat ja erityisopettajan koulutuksen saaneet opettajat Hervannan ammattioppilaitoksessa syksyllä 2006.

Erityisopettajan koulutuksen saaneita on kaikkiaan viisi opettajaa. Heistä kaksi on yhteisten aineiden opettajia, yksi opettaja on puualalla sekä kaksi opettajaa toimii erityisryhmien opettajina.

Rehtorin apuna toimii erityisopetuksesta vastaava opettaja, Erva, joka on yhteisten aineiden opettaja ja samalla hän vastaa oppisopin toiminnasta. Ammattialoilla on omat erityisopetuksesta vastaavat opettajat eli Onervat, jotka voivat olla myös ammattialan opinto-ohjaajia.

Lisäksi oppilaitoksessa on tiimi-opettaja puualalla ja pintakäsittelyalalla sekä kone- ja metallialalla. Heidän tehtävänä on tukea opiskelijoiden opiskelua, kuten hylättyjen kurssien suorittamisessa auttaminen tai muissa opiskeluun liittyvissä asioissa. Tiimi-

opettaja tukee myös opettajien työtä toimimalla apuopettajana tai opettamalla pienempää ryhmää. Puualalla tiimi-opettaja on suorittanut erityisopettajan koulutuksen. Kuraattorin apuna toimii avustaja, jonka tehtävänä on tukea opiskelijoita erilaisissa opiskeluun liittyvissä asioissa, kun nämä asiat eivät liity suoranaisesti oppimiseen

Luokanvalvoja tekee yhdessä ammattialan erityisopetuksesta vastaavan kanssa esityksen erityisopiskelijoista, jonka perusteella rehtori tekee päätöksen erityisopiskelijoista.

3.2 Oppisoppi -luokka

Oppisoppi –luokka on luokkatila, jossa on aina opettaja tai ohjaaja paikalla ja sinne voi tulla koulupäivinä klo 8 – 16 välisenä aikana, mutta perjantaina klo 8 -14. Oppisopissa opiskelijat voivat tehdä tehtäviä ja käyttää tietokonetta tai muuten opiskella ohjatusti. Oppisoppiin on tehty joistakin yhteisistä aineista tehtäväpaketteja, jotka tekemällä on mahdollisuus suorittaa opintojakso minimivaatimuksin. Oppisoppia on myös käytetty levottomien opiskelijoiden opiskelutilana, silloin, kun opiskelijan toiminta häiritsee muiden työrauhaa. Oppisopissa toimii ohjaaja, joka ohjaa opiskelussa ja ottaa vastaan opiskelijoiden suorituksia sekä muutenkin hoitaa ja valvoo tilan käyttöä.

Tavallisin tukitoimi on tukiopetus, jota on käytetty melko vähän, mutta tukiopetuksen käyttöä ollaan lisäämässä. Tukiopetusta voi antaa opintojakson opettajan lisäksi tiimiopettajakin. Erilaisten tukimuotojen käyttämistä ollaan tehostamassa erilaisilla toimenpiteillä, kuten pienryhmäopetuksella, apuopettajalla tai ennaltaehkäisevällä toiminnalla.

Erityisopiskelijan opiskelun tukemisen kannalta tärkeimpiä keinoja ovat Oppisoppi-luokka, tiimiopettaja ja tukiopetus. Näitä oikein käytettynä saadaan hylätyt opintojaksot vähenemään ja mahdollisesti pystytään niiden syntymistä ehkäisemään. Tiimiopettajan apu niin ammatillisissa kuin yhteisissäkin aineissa on tärkeää, koska avun saaminen erityisopiskelijoille on tärkeintä silloin, kun se on ajankohtaisinta eikä vasta silloin, kun suoritus on hylätty. Kaikki hyväksytyt suoritukset parantavat heikkoa itsetuntoa ja edistävät jaksamista oli sitten kyseessä mikä oppiaine tahansa.

Ammattialasta riippuen joko kuukausittain tai vähintään kahden kuukauden välein pidetään opiskelijahuoltoryhmän kokous ammattialoittain. Kokouksessa luokanvalvoja selvittää luokkansa tilanteen, kuten poissaolot ja hylätyt suoritukset, muille opiskelijahuollosta vastaaville. Tässä vaiheessa tarkastellaan erityisopiskelijoiden etenemistä ja menestystä. Joissakin tapauksissa tämä on liian myöhäistä ja tukitoimet vaikuttavat vasta sitten, kun hylätty suoritus on jo saatu. Pitäisi pyrkiä ennaltaehkäisevämpään toimintaan.

4 AINEISTON HANKINTA

4.1 Haastattelu aineiston hankintamenetelmänä

Aineiston hankintamenetelmäksi valittiin haastattelu sen joustavuuden ja monipuolisuuden takia. Tässä yhteydessä olisi ehkä parempi puhua keskustelusta. Keskustelevassa ilmapiirissä voidaan luoda hyvä ja luottamuksellinen tunnelma keskustelijoiden välille. Keskustelun aikana voidaan esittää tarkentavia kysymyksiä tai jutella muutakin yleistä koulun käynnistä. Haastateltaviksi valittiin oppilaitoksen kahdelle opintolinjalle integroituja erityisopiskelijoita. Haastattelija tunsi opiskelijat ja oli ainakin tavannut osan opiskelijoista aiemmin. Täten keskustelutilanne saatiin melko luontevaksi. Keskustelupaikaksi valittiin rauhallinen työhuone, joten paikka oli kaikille jotenkin tuttu. Keskustelun kuluessa tehtiin muistiinpanoja, jotka sitten tarkennettiin kirjoittamalla haastattelun päätyttyä.

Kehittämistehtävän aineiston hankinnassa haastateltiin seitsemää opiskelijaa, jotka olivat puualalta sekä pintakäsittelyalalta. Neljän opiskelijan kanssa keskusteltiin kahden kesken ja muiden kanssa keskusteltiin ryhmänä. Haastattelun teemoiksi valittiin seuraavat aihealueet:

- opintolinjan valintaperusteet ja kuinka opiskelu sujuu tällä hetkellä
- tukitoimien riittävyys ja saatavuus oppilaitoksessa
- opiskelijatovereiden suhtautuminen heihin
- tulevaisuuden suunnitelmat

5 TULOKSET

5.1 Opintolinjan valinta ja opiskelutilanne tällä hetkellä

Opiskelijat kokivat opiskeluvalintansa pääsääntöisesti onnistuneeksi ja he olivat tyytyväisiä tilanteeseensa. Valintaan vaikutti aiemmat kokemukset askartelusta ja peruskoulussa tehdyt puiset käsityöt. Toisilla valinta oli ollut jo peruskoulussa selvillä ja eräs naisopiskelija sanoi, että peruskoulussa hän ei ollut kiinnostunut tekstiilitöistä. Yhteisenä tekijänä voidaan pitää kiinnostusta askarteluun ja peruskoulun puutöihin.

Tutustuminen oppilaitokseen ja sen koulutukseen oli selkeyttänyt oppilaitoksen valintaa, vaikka kaverit eivät sitten valinneetkaan samaa oppilaitosta. Kuitenkaan kaikki eivät olleet käyneet tutustumassa ammattioppilaitokseen ennen valintaa.

Ammattioppilaitoksen ja peruskoulun eroavuuksista opiskelijat kertoivat hyvin eri tavalla. Ammattioppilaitoksen yhteiset aineet todettiin olevan aiemman kertausta, mutta erona olivat varsinkin useat peräkkäiset ammattiaineen oppitunnit. Toiset eivät osanneet mainita erityisiä eroavaisuuksia, mutta totesivat nykyisen opiskelun mukavammaksi ja paremmin kiinnostavaksi. Ammattiin valmistuminen tuli esille eroavuutena ja lisäksi opetetaan omatoimisuutta, joka ehkä peruskoulussa jää vähemmälle.

Läksyttömyys oli myös erilaista kuin peruskoulussa, joka saattaa olla jopa haitta.

Opiskelijat lukevat ainoastaan kokeisiin ja eivät keskitytä teoria-aineisiin muuta kuin ennen kokeita.

Opiskelu 2. vuosikurssin keväällä oli helpompaa kuin ensimmäisenä vuonna. Eräs opiskelija totesi ujuden kadonneen ja vaikka jännitti aluksi, miten kaverit suhtautuvat niin kaikki on mennyt hyvin. Hänelle merkitsi paljon oppilaitoksen vaihto, koska aiemmassa oli esiintynyt kiusaamista.

Opiskelijat olivat tyytyväisiä koulun käyntiinsä tällä hetkellä, olisiko haastattelu-aika, kevät, vaikuttanut positiiviseen asenteeseen. Opettajien toimintaa oltiin tyytyväisiä, koska osa opiskelijoista totesi, että apua on aina saanut, kun on kysynyt. Avun ja neuvojan kysyminen koettiin varsinkin työpajatyön yhteydessä tärkeämmäksi, koska

osa vaikeista aineista ja koneista on työpajassa. Työpajatyöt vaativat koneiden hallintaa ja piirustusten lukutaitoa. Puutteet näissä taidoissa estää työn etenemisen ja harjoittelu jää vähäisiksi, jolloin unohdetaan aiemmin opittu. Ensimmäisellä luokalla opiskelijat kokivat työpajatyöskentelyn vaikeaksi, mutta he ovat kehittyneet ja kuten aiemmin totesin opiskelijat kokevat toisen opiskeluvuoden helpommaksi. Opiskelijat saattavat kokea jopa kammoa tai pelkoa koneita kohtaan niillä sattuneiden läheltä piti tilanteiden vuoksi. Tukiopetusta haluttiin enemmän koneiden käytössä.

Vaikeuksia opiskelijoilla oli matemaattisiin taitoihin ja avaruudelliseen ajatteluun perustuvissa aineissa, kuten CNC (tietokoneen avulla ohjattu työstö) tai CAD (tietokoneen avulla suunnittelu). HOJKS heille oli laadittu tavallisesti kielistä. Opiskelijat selittivät opintomenestysvaikeuksiaan CNC:ssä ja CAD:ssä sillä, että opettajalla ei ollut aikaa neuvoa tai hän ehti neuvomaan vain ensimmäisiä opiskelijoita. Tämä voi olla hyvinkin totta, koska ryhmät ovat melko suuria ja ohjeiden antaminen on paljon aikaa vaativaa. Tällainen vaikuttaa heikentävästi opiskelijoiden viihtyvyyteen opiskelutilanteessa ja aiheuttaa helposti levottomuutta, mutta myös oppiaineen välttelemistä ja sen seurauksena hylättyä suoritusta. Jotkut opiskelijat totesivat, että tietokoneen näytön tuijotus väsyttää ja kyllästyttää.

5.2 Opiskelijatovereiden suhtautuminen

Erityisopiskelijoiden mielestä opiskelijatovereiden suhtautuminen on luontevaa eikä erilaiset opetusmenetelmät tai opetustuokiot aiheuttaneet negatiivisia reaktioita. Haastatelluista erityisopiskelijoista toiset eivät olleet kovinkaan kiinnostuneita muista opiskelijoista. Tämä voi johtua ensinnäkin siitä, että muut opiskelijat eivät kiinnosta erityisopiskelijoita ja toiseksi erityisopiskelijat ovat kuten muut opiskelijat.

Tavallinen toteamus opiskelijatovereista oli, että "tulee juttuun". Työpajassa toimittaessa opiskelijoilla on mahdollisuus pidemmän aikaa saada kontakteja muiden ryhmien opiskelijoihin, mutta ilmeisesti haastatellut opiskelijat eivät kokeneet yli ryhmärajojen ulottuvien suhteiden luomista tärkeäksi.

Eräs haastateltavista totesi, että muut ovat jotenkin outoja. Keskustelussa ei kuitenkaan tarkentunut tarkoitetaanko oudoilla opiskelijan omaan ryhmään kuuluvia vai muiden ryhmien jäseniä. Muut työpajalla olijat eivät kiinnosta, joko tehtävää on niin sopivasti, että ei ole aikaa muuhun tai vieraan ihmisen lähestyminen on vaikeaa. Työpaja todettiin joskus liian ahtaaksi, koska siellä työskentelee samanaikaisesti ajoittain 3-4 ryhmää, vaikka tilat on tarkoitettu kahdelle ryhmälle, joten työpajan kuormitus on kaksinkertainen suunniteltuihin tiloihin nähden.

Yleisesti ottaen opiskelutovereiden kanssa tullaan hyvin toimeen ja opiskelijatovereiden todettiin olevan opiskelua tukevia. Viihtyvyyttä lisäsi joillakin opiskelijoilla se, että peruskoulusta tulleita kavereita oli pintakäsittelyalalla tai muilla aloilla.

5.3 Tukitoimien riittävyys ja saatavuus oppilaitoksessa

Aiemmin todettiin, että opiskelijat ovat saaneet tukea opiskelussa sitä tarvitessaan. Tämä on kuitenkin vaatinut joskus tuen kysymistä jo opetustilanteessa. Uuden opettamisen yhteydessä on kysyttävä neuvoa ja myös harvemmin tehtäviä työsuorituksia on palautettava mieleen kysymällä niin erityisopiskelijan kuin muidenkin opiskelijoiden. Tässä harjoitustyössä ei voi eritellä sitä johtuuko lisäohjeiden kysyminen opiskelijan erityisestä tarpeesta vai normaalista tehtävän tai suorituksen tarkentavista kysymyksistä. Kaikki opiskelijat kysyvät neuvoa uutta työtä aloitettaessa tai aiempaa kerrattaessa.

Yhteisissä aineissa osa erityisopiskelijoista oli saanut tukiopetusta tai kuten he sanoivat niitä tukitunneiksi. Tukiopetusta järjestettiin matematiikassa, englannissa ja fysiikassa sekä mahdollisesti ruotsissa kolmannella vuosikurssilla.

Oppisoppi-luokka ei ollut kovin tuttu paikka haastatelluille erityisopiskelijoille, jotkut eivät tienneet siitä ollenkaan. Joku opiskelija oli käynyt tekemässä siellä äidinkielen tehtäviä, joilla sai suoritettua opintojakson.

Opiskelijat sanoivat joissakin keskusteluissa, että ammattiaineissa ei ole vaikeuksia, mutta hieman myöhemmin he kuitenkin totesivat, että ohjeet eivät ole tarpeeksi selkeitä.

Tästä tulee mieleen ehkä eräs integroinnin heikkous, koska opetettavaa asiaa ei tarpeeksi jaotella vaan se tarjotaan liian suurena kokonaisuutena ja se vaikeuttaa asian omaksumista. Mutta integrointi on tuonut monessa tapauksessa mahdollisuuden opiskelijoille kysyä opiskelutoveriltaan ja siten päästä asiassa eteenpäin.

Ammattiaineissa vaikeimmiksi oppiaineiksi muodostuivat matemaattisia taitoja vaativat, kuten CNC-tekniikka ja CAD-piirtäminen. CNC-tekniikka on tietokoneella työskentelyä, mutta myös työpajalla käytetään suurta ja kallista konetta, jonka pelättiin menevän rikki. Edellisistä syistä johtuen opiskelijat eivät kovin nopeasti käytä CNC-jyrsintä, vaikka se helpottaisi heidän työskentelyään huomattavasti ja ehkä siihen vaikuttaa myös koneen hyvän hallinnan vaatima jatkuva käyttökokemus. Myös joissakin muissa työpajalla opetettavissa koneissa todettiin riittävien ohjeiden puute haittaavan niiden käyttöä ja toivottiin enemmän ohjeita koneisiin, joista voi itsenäisesti kerrata käyttöohjeita. Tällainen laitekokonaisuus on maaliruisku, jota puualan opiskelijat käyttävät harvoin ja asia pääsee unohtumaan. Selkeät ohjeet ja kuvat parantaisivat laitteen käytettävyyttä ja yleensä työturvallisuutta.

5.4 Opiskelijoiden tulevaisuuden suunnitelmat

Lähes kaikilla opiskelijoilla oli joitakin tulevaisuuden suunnitelmia. Tavallisin oli työpaikka koulun jälkeen, mutta myös lisäkoulutus mainittiin. Mieluisimpina jatkoaloina ovat puualan opiskelijoilla olleet valumallinvalmistaja tai pintakäsittelijä. Valumallinvalmistajan koulutus kestää 1,5 vuotta puualan koulutuksen jälkeen, joka osaltaan houkuttelee ja lisäksi alalla on erittäin hyvä työtilanne. Puualalta on siirtynyt valumallinvalmistajan koulutukseen monta opiskelijaa niin miehiä kuin naisiakin. Pintakäsittelyalalle ei ole siirtynyt monikaan puualan opiskelija, vaikka toimimme samassa rakennuksessa. Pintakäsittelyalan opiskelijoiden jatko-opintosuunnitelmat eivät olleet yhtä selkiytyneitä kuin puualan opiskelijoiden.

6 POHDINTAA

Erityisopiskelijat ovat kertomansa mukaan tyytyväisiä opiskeluunsa kokonaisuudessaan ja heillä on eteenpäin pyrkivä asenne. Asenne on tärkeimpiä tekijöitä opinnoissa menestymisessä ja hyvä motivaatio joka säilyy koko opintojen ajan edesauttaa niissä menestymisessä. Erityisopiskelijat ovat kiinnostuneita opiskelijatovereistaan yhtä paljon kuin muutkin opiskelijat. Opiskelutovereiden tuki koetaan tärkeänä opintojen kannalta. Mitä tarkoitetaan tuella, jää keskustelujen pohjalta epäselväksi. Joidenkin opiskelijoiden kohdalla aiemmassa oppilaitoksessa tapahtunut kiusaaminen on loppunut oppilaitoksen vaihtuessa ja se on opiskelijan kannalta hyvin tärkeää.

Integrointi on onnistunut hyvin haastateltavien opiskelijoiden kannalta ja sillä saavutetaan ne tavoitteet, joita integroinnille on asetettu. Puualalla sekä pintakäsittelyalalla erityisopiskelijoilla ei ole esimerkiksi fyysisiä vammoja, koska työt ovat fyysisesti vaativia. He sopeutuvat hyvin opiskelijoiden joukkoon ja toimivat, kuten muutkin opiskelijat.

Opiskelun tukitoimet vaikuttavat useimmiten vasta, kun opiskelija on saanut nollan ja onnellisuuden kokeminen menestyksestä opintojakson päättyessä ei toteudu. Tukitoimien tulisi alkaa vaikuttamaa aikaisemmin eli silloin heti, kun on havaittavissa ensimmäisiä merkkejä siitä, ettei opiskelijan menestys ole riittävä. Näiden merkkien havaitseminen on usein vaikeaa ja opiskelijoita tulisi rohkaista esittämään lisäkysymyksiä ja erilaisia asian selventämiskeinoja. Heikkoon opintojakson suorittamiseen reagoidaan usein aivan liian myöhään eli opintojakson jo päättyttyä. Hylättyjen suoritusten seuraaminen on luokanvalvojalle ainoa keino saada selville opiskelijan menestys.

Isot opiskelijamäärät vaikeuttavat erityisopiskelijan saamista apua oppitunneilla ja oppituntien jälkeen järjestettävä tukiopeus ei ole opiskelun kannalta paras tilanne. Tukiopeuksen järjestäminen samanaikaisopetuksena oppitunnilla olisi parempi ratkaisu, koska se parantaisi seuraavan asian omaksumista. Opetus rakentuu edelliselle opitulle asialle ja tämän takia olisi opittava kaikki hyvin. Erityisopiskelijan tukiopeuksen tarve jatkossa saattaisi jopa vähentyä tai loppua kokonaan. Syksyllä opiskelijamäärät ovat suuria ja erityisopiskelijan avun tarve oppitunnin aikana on

erityisen suuri, mutta mahdollisuus saada apua erityisen pieni. Osa opiskelun keskeyttämisistä saattaa johtua vaikeuksista menestyä aloitusvaiheen opinnoissa. Opintoja aloitettaessa on monta muutakin jännittävää asiaa ja kaikki vastukset yhdessä edesauttavat keskeyttämistä. Nivelvaiheen tiedot ja niiden oikea käyttäminen opintojen alussa ehkäisevät myös merkittävästi opintojen keskeyttämistä.

Opiskelijoiden puheesta heijastui välittämisen tarve, kuten toteamus, että ”on siellä toisetkin hukassa”. Tämä tarkoittaa sitä, että oli sitten erityisopiskelija tai ei niin välittäminen ja huolenpito ehkäisevät hylättyjen opintojaksojen tuleamista. Tämän pitäisi olla myös signaali opettajalle toiminnan muutoksesta ja tarkentamisesta. Mitenkä saada viesti opettajalle asti silloin, kun ei ole haastattelijaa viemässä viestiä eteenpäin? Toisaalta henkilökohtaiset keskustelut opiskelijoiden kanssa toisivat esille uusia asioita ja johtaisivat varmaan parempiin oppimistuloksiin sekä kouluviihtyvyyteen.

LÄHDELUETTELO

Blom, H. & Laukkanen, R. & Lindström, A. & Saesma, U. & Virtanen, P.(toim.).
1996. Erityisopetuksen tila. Helsinki: Yliopistopaino. Opetushallitus.

Huotari, M. Samanaikaisopetus ja vuosiluokkiin sitomaton opiskelu. Teoksessa: Ikonen,
O. & Virtanen, P.(toim). 2003.HOJKS II. Yksilölliset opetussuunnitelmat ja opetus.
Juva: WS Bookwell Oy.

Ihatsu, M & Ruoho,K. Erityisopetus peruskoulussa. Teoksessa: Jahnukainen, M. 2001.
Lasten erityishuolto ja – opetus Suomessa. Juva: WS Bookwell Oy.

Moberg, S. 2001a. Integraation ja inklusiivisen kasvatuksen ideologia ja kehittyminen.
Teoksessa: Jahnukainen, M. 2001. Lasten erityishuolto ja – opetus Suomessa. Juva: WS
Bookwell Oy.

Moberg, S. 2001b. Erityisopetuksen ja yleisopetuksen integraatio opettajien silmin.
Teoksessa: Ladonlahti, T. & Naukkarinen, A. & Vehmas, S.(toim.). Poikkeava vai
erityinen. Juva: WS Bookwell Oy.

Oksanen, E. 2001. Opetussuunnitelmien toteuttajista oman työn kehittäjiksi
reflektoinnin avulla. Teoksessa: Ladonlahti, T. & Naukkarinen, A. & Vehmas,
S.(toim.). Poikkeava vai erityinen. Juva: WS Bookwell Oy.

Saloviita, T. 2001. Erityisopetus kouluorganisaation patologiana. Teoksessa:
Ladonlahti, T. & Naukkarinen, A. & Vehmas, S.(toim.). Poikkeava vai erityinen.
Juva: WS Bookwell Oy.

Tampereen ammattiopisto, Hervannan ammattioppilaitos. 2006. HOJKS-prosessi:
nimeäminen. Moniste.

LIITTEET

Liite 1

KESKUSTELUN POHJAKSI

Alan valintaan vaikuttavat seikat ja opiskelu tällä hetkellä

Miten valitsit puualan?

Kerro hieman opiskelusi sujumisesta yleensä.

Miten vertaisit sitä niihin ajatuksiin, joita sinulla oli ennen kouluun tuloa

Miten kuvaisit tyytyväisyyttäsi koulunkäyntiin?

Onko koulussa ollut jotain erityisen vaikeaa ja mikä erityisesti?

Miten peruskoulu eroaa mielestäsi ammattioppilaitoksesta?

Sinulla on HOJKS, voisitko kertoa siitä ja säitkö vaikuttaa riittävästi sen tekemiseen?

Tukitoimet ja niiden saatavuus

Millaisia tukitoimia voit mainita jos olet saanut tukea?

Mukautus, Oppisoppi, Tukiovetus, Lukiopetus, Avustaja

Millaisia tukitoimia olet saanut opiskelusi aikana, tänä vuonna tai aiemmin?

Mitä voit kertoa tukitoimien riittävydestä ja saatavuudesta?

Ammattiaineissa. Voitko erotella eri aineryhmiä

Yhteisissä aineissa

Miten kuvailisit tukitoimien vaikutusta opiskeluusi?

Missä asioissa tarvitsisit lisätukea?

Opiskelijatoverien suhtautuminen

Tunnetko olosi mukavaksi ja turvalliseksi koulussa?

Onko opiskeluyhteisö tukenut opiskeluasi?

Onko sinua kiusattu ja haluatko kertoa siitä jotakin?

Koulun jälkeisistä suunnitelmistasi.

Mitä voit kertoa tulevaisuuden suunnitelmistasi?

Työpaikka vai jatkokoulutus ja mikä koulutus?

Mitä tiedät puualan työmahdollisuuksista.